

3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1969.
4. Сухомлинский В.О. Павлышская средняя школа / В.А. Сухомлинский. – М. : Просвещение, 1969.
5. Сухомлинский В.А. О воспитании / В.А. Сухомлинский. – М., 1979.
6. Сухомлинський В.А. Хрестоматія по етике / В.А. Сухомлинський. – М., 1990. – 304 с.
7. Зязюн І.А. Гуманіст. Мыслитель. Педагог: Об идеалах В.А. Сухомлинского / И.А. Зязюн, Е.Г. Родчанин. – М., 1991.
8. Цюпа І.В. Сухомлинський (Добротворець) / І.В. Цюпа. – К., 1985.

СЕВЕРИНА Н.Ю.

АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

В останні десятиліття ХХ ст. з'явилися нові важливі чинники розвитку освіти України. По-перше, рівень розвитку науково-технічного прогресу набагато перевищив міру застосування нових знань в освіті. Інформація дуже швидко змінюється, й освіта не встигає оновлювати знання та застосовувати їх у навчанні. По-друге, головною рисою впровадження новітніх технологій в освіту стає її гнучкість, здатність до швидкого пристосовування до зовнішніх умов. Тому спеціаліст, який після закінчення ВНЗ потрапляє на ринок праці, повинен вміти самостійно здобувати додаткові знання, вміння та навички, які необхідні йому для професійної діяльності. Перед освітою постає нове завдання – підготувати спеціаліста, надавши йому той базис необхідних професійних та фундаментальних знань, яких буде достатньо для його подальшого самостійного розвитку як професіонала й особистості. Крім того, необхідно впродовж навчання намагатися не тільки допомогти людині засвоїти необхідні знання, а й сформувати в майбутнього фахівця такі якості, які сприятимуть його творчій діяльності, саморозвитку та вдосконаленню.

Слід звернути увагу на те, що основним регулювальним фактором професійного зростання та творчої активності людини є її самосвідомість, яка залежить від комплексу уявлень людини про себе, здібностей і можливостей реалізувати себе як професіонала [1].

Сьогодні рівень підготовки інженерних кадрів в Україні є значно нижчим за рівень західних країн. Саме тому Національна доктрина розвитку освіти спонукає наукову громадськість розробляти освітні технології, що орієнтовані на формування творчої особистості, фахівця, здатного саморозвиватися [2, с. 16–17]. Наукові праці А. Маслоу, Дж. Стьюпера та Дж. Холланда підтверджують, що “ядром професійного становлення людини є розвиток особистості в процесі професійного навчання, освоєння й виконання професійної діяльності” [3, с. 28].

Така позиція потребує від сучасної вищої школи серйозних реформ щодо оновлення змісту освіти, місця й ролі учня та вчителя в процесі навчання, застосування нових педагогічних підходів і технологій, які здатні модернізувати та прискорити процеси розвитку суспільства.

Останнім часом динамічного розвитку та впровадження набув компетентнісний підхід. Так, проблемам професійної освіти, впровадження компетентнісного підходу, формуванню професійних якостей майбутніх фахівців присвячено праці як

вітчизняних (І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало, О.Е. Коваленко, В.П. Андрущенко, О.Г. Романовський, С.О. Сисоєва, М.Ф. Степко, В.О. Кудін, О.С. Пономарьов, О.В. Овчарук, Л.Б. Щербатюк, О.А. Ігнатюк, Л.Г. Карпова), так і зарубіжних учених (А.М. Столяренко, Е.Ф. Зеєр, А.К. Маркова, Н.В. Кузьміна, Е.А. Клімов, В.А. Сластьонін, В.В. Краєвський, А.В. Хуторський та ін.). Однак, незважаючи на велику кількість публікації з цієї проблематики, як в Україні, так і за її межами, у літературі недостатньо розроблені питання щодо формуванню професійної компетентності фахівців інженерних спеціальностей.

Мета статті – проаналізувати застосування компетентнісного підходу при формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців інженерних спеціальностей.

В Україні багато випускників технічних ВНЗ після одержання диплома працює не за спеціальністю, а диплом про вищу освіту є необхідним для можливого працевлаштування. Тому проблема підготовки висококваліфікованих кадрів і подальшого працевлаштування випускників є дуже актуальною, причому не тільки нашої країни, а й для інших країн світу. Донедавна головним замовником освітніх послуг була держава. Найголовнішим завданням освіти було формування знань. Соціально-економічні зміни зумовили появу інших замовників – роботодавців, що привело до появи нових спеціальностей, вимог і критеріїв якості майбутніх фахівців. Крім здобутих знань, які поступово втрачають свою актуальність, спеціаліст повинен володіти певними якісними характеристиками, які входять до складу його професійної компетентності [4, с. 55–56].

На думку Н.Г. Ничкало, В.О. Кудіна та Е.А. Клімова, принципово важливою якістю сучасного фахівця є творчий підхід і здатність до саморозвитку в умовах безперервного навчання, вдосконалення професійних якостей, здатність ефективно виконувати професійні обов'язки у суміжних галузях науки та техніки [5; 6].

Вищі навчальні заклади багатьох країн світу розробляють певні стандарти освіти, виділяють кваліфікаційні характеристики, створюють моделі фахівців різних спеціальностей для того, щоб найбільш повно врахувати потреби ринку праці й дати змогу випускнику швидко адаптуватися та повноцінно використовувати здобуті знання та навички у своїй професійній діяльності. Важливим кроком з введення стандартів освіти стало прийняття ЮНЕСКО Міжнародної стандартної класифікації (ISCED), яка сприяла збиранню, компіляції та аналізу статистичних даних стосовно освіти, підготовки майбутніх спеціалістів у міжнародному масштабі. Досвід упровадження певних стандартів освіти поширювався іншими міжнародними організаціями, такими як Ініціативний центр педагогічних досліджень (CERL), Європейський центр розвитку професійної підготовки (CEDEFOR) [7, с. 207].

В Україні теж розробляються стандарти, які допоможуть здійснити якісну кваліфікацію спеціальностей відповідно до потреб ринку праці. Що стосується інженерної освіти, то, згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 507 від 24 травня 1997 р., було сформовано перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями. У 2002 р. в Україні було вперше введено Державний стандарт з напряму підготовки 0802 “Прикладна математика”. Стандарт поширюється на ряд спеціальностей: “Інформатика”, “Прикладна математика”, “Системний аналіз і управління”, “Соціальна інформатика”, які об'єднуються спеціалізацією “інженер-математик”. На основі цього стандарту розроблено освіт-

ньо-кваліфікаційну характеристику фахівця. Освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) – це нормативний документ закладу освіти, погоджений із компетентним фаховим органом і замовником кадрів, у якому формулюються вимоги до професійних якостей, знань і вмінь фахівця, що необхідні для виконання завдань професійної діяльності згідно з потребами ринку праці.

Цей документ встановлює:

- професійне призначення й умови використання праці випускників вищих навчальних закладів за спеціальностями прикладної математики, їх виробничі функції та типові завдання діяльності;
- освітні та кваліфікаційні вимоги до випускників вищих навчальних закладів у вигляді переліку здатностей та вмінь вирішувати завдання діяльності;
- вимоги до атестації якості освітньої та професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів;
- відповідальність за якість освітньої та професійної підготовки;
- кваліфікації фахівців.

Отже, Державним стандартом визначено основні вимоги до фахівця, його професіоналізму й рівня якості підготовки у ВНЗ. Але в цьому стандарті чітко не визначено форми та методи, педагогічні умови, завдяки яким буде забезпечено необхідний рівень сформованості професійної компетентності спеціаліста. Тому вдосконалювати навчальні плани, розробляти й застосовувати педагогічні методики – це важливе завдання теорії та методики професійної освіти.

Саме зміни методик викладання та змісту освіти зумовлюють перехід від оцінювання знань спеціаліста не як набору певних знань, умінь та навичок з певної галузі, а як набір спеціалізованих компетенцій.

Для виконання професійної діяльності фахівець повинен мати певні знання, навички, здібності, особистісні якості, бути професійно компетентним. За словами Е.Ф. Зеєра, “спеціаліст – це професійно компетентний працівник, який володіє необхідними для якісного та продуктивного виконання праці знаннями, уміннями, якостями, досвідом та індивідуальним стилем діяльності” [3, с. 123].

Нові тенденції розвитку освіти знаходять своє відображення саме в концепції компетентності, яка стала однією з провідних теорій сучасності. Вона включає широкий спектр соціальних, комунікативних умінь, заснованих на знаннях, досвіді, цінностях, які здобуває майбутній фахівець у процесі навчання. Тому в сучасному суспільстві найважливішим завданням освіти є підвищення професійної підготовленості фахівців, які можуть стати спеціалістами лише за наявності високого рівня професійної компетентності. І.М. Тараненко зазначає: “Основною метою сучасної освіти вважається виховання і розвиток компетентної особистості саме в такому розумінні” [4, с. 57].

Міжнародні стандарти класифікації освіти та державні класифікатори професій базуються на вимогах до випускника вищого навчального закладу (здатності та готовності виконувати професійну діяльність, наявності професійних знань, умінь і навичок тощо). Компетентнісний підхід базується саме на цих стандартах освіти, тому не дивно, що вимогами до фахівця виступає набір компетенцій, яким він повинен володіти. Тому компетентнісний підхід є відображенням узагальнення та систематизації принципів сформульованих стандартів, які орієнтовані на кінцевий результат освіти, та готовності людини продовжувати навчатися впродовж життя,

саморозвиватися й творчо виконувати професійні завдання [8, с. 43]. Цей підхід є порівняно новим поглядом на проблеми освіти. Він акцентує увагу на понятті компетентності, яка поєднує складові освіти: теоретичні знання та практичні вміння, а також формує зміст освіти, орієнтуючись на результат навчання, охоплюючи знання та вміння, що стосуються широких галузей культури та діяльності (інформаційної, правової, соціальної, професійної тощо). Важливим є не просто накопичені фахівцем знання, а вміння їх застосовувати самостійно у професійній діяльності [9].

Поняття “компетентісна освіта” виникло в США, в країні, яка мала найкращий практичний досвід. І вже наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. XX ст. була спроба визначити компетентності як певний практичний освітній результат. Сьогодні в США виокремлюють три основні структури в компетентнісному підході – це формування знань, умінь і цінностей особистості, які зумовлені вимогами підприємництва та бізнесу [10, с. 16–18].

Крім того, на Лісабонській конференції у 2001 р. європейські експерти визначили певний набір ключових компетентностей, які допомогли б фахівцю будь-якої спеціальності навчатися впродовж усього життя.

З іншого боку, у Європейському проекті, розробленому для країн – учасників Європейського Союзу, був сформований загальний набір компетенцій для бакалаврів та магістрів, розподілених на три категорії: інструментальні, міжособистісні та системні. До інструментальних належать когнітивні здібності, вміння використовувати ідеї та думки, методологічні здібності, вміння будувати стратегії, технологічні вміння, професійні навички, знання та вміння, лінгвістичні, комунікативні компетенції. До міжособистісних компетенцій входять індивідуальні здібності, пов’язані з умінням людини висловлювати свої думки та почуття, здатність до самокритики, соціальні навички, здатність до соціальної взаємодії та співробітництва. Під системними компетенціями розуміють здатність до аналізу та синтезу, вміння робити висновки та планувати наступні кроки діяльності, вміння прогнозувати результати [9, с. 303].

Сучасна світова освіта узагальнила існуючі класифікації та виділила чотири основні відповідні компетентності:

- learning to know – здатність навчатися впродовж життя: професійно-методична компетентність;
- learning to do – здатність виконувати професійну діяльність: компетентність професійної діяльності, впровадження задуманого в життя;
- learning to live together – вміння жити в суспільстві: соціально-комунікативна компетентність;
- learning to be – становлення людини як особистості: особистісна компетентність [9, с. 305].

Усі вищеперелічені компетентності є необхідними для досягнення цілей та розв’язання різноманітних завдань у будь-якій сфері життєдіяльності людини. Зазначені компетентності вимагають значного інтелектуального розвитку людини, критичного мислення, здатності до саморозвитку для їх подальшого формування.

У галузі вищої освіти професійна компетентність є центральним ланкою, тому що вищі навчальні заклади здебільшого займаються професійним становленням фахівця. Вищою формою професійної компетентності спеціаліста є такий рівень майстерності, який дає людині змогу впливати на ринок праці, на концепції

розвитку науки, економіки, прогресу в цілому, а також на ринок праці. У фахівця з'являється можливість бути керівником команди залучених спеціалістів, він стає управлінцем завдяки своїм умінням, знанням, навичкам, здатності та готовності виконувати конкретні завдання, планувати, проводити аналіз і прогнозувати подальший розвиток свої справи.

Висновки. Професійна компетентність містить у собі загальні елементи, необхідні для будь-якої професійної діяльності, та спеціальні структури, які враховують специфіку професії. Тому можна стверджувати, що компетентнісний підхід є інноваційним поглядом на проблему оптимізації системи навчання, підвищення якості освіти завдяки більш чіткій класифікації професійного спрямування фахівця, визначення необхідних якостей, умінь, знань і навичок особистості, які потрібні майбутньому фахівцю, в тому числі інженеру для успішної професійної діяльності та соціалізації в умовах глобалізації суспільства. Цей факт підтверджує широке застосування компетентнісного підходу при формуванні професійної компетентності фахівців у ВНЗ країн Європи та США. Отже, формуючи професійну компетентність майбутнього фахівця, слід розробити модель, у якій обов'язково необхідно враховувати ключові компетенції, визначені світовою науковою спільнотою.

Література

1. Психология и педагогика : учеб. пособ. / под ред. А.А. Бодалева, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева, В.А. Слостенина. – М. : Изд-во Института психотерапии, 2002. – 585 с.
2. Овчарук О.В. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / О.В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессий : учеб. пособ. для студентов вузов / Э.Ф. Зеер. – 2-е изд., перераб. доп. – М. : Академический Проект; Екатеринбург: деловая книга, 2003. – 336 с.
4. Сисоева С.О. Інформаційна компетентність фахівця: Теорія та практика формування : навч.-метод. посіб. / С.О. Сисоева, Н.В. Баловсяк. – Чернівці : Технодрук, 2006. – 208 с.
5. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз : монографія / за ред. Н.Г. Никало, В.О. Кудіна. – Черкаси : Вибір, 2002. – 322 с.
6. Климов Е.А. Пути в профессионализм (Психологический взгляд) : учеб. пособ. / Е.А. Климов. – М. : Московский психолого-социальный институт : Флинта, 2003. – 320 с.
7. Андреев А.А. Педагогика высшей школы. Новый курс / А.А. Андреев. – М. : Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 264 с.
8. Степко М. Компетентісний підхід: його сутність. Що є прийнятним, а що проблемним для вищої освіти України? / Михайло Степко // Теоретичний та науково-методичний часопис. – 2009. – № 1(32). – С. 43–52.
9. Милорадова Н.Г. Психология и педагогика : учебник / Н.Г. Милорадова. – М. : Гардарики, 2005. – 335 с.
10. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.

СЕМЕНЕЦЬ Н.В., СЕМЕНЕЦЬ М.І.

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Відповідно до Закону України “Про фізичну культуру і спорт” та “Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні”, головними завданнями є збереження здоров'я, оптимізація навчального процесу, розробка здоров'язбережних технологій навчання, формування цінностей здоров'я і здорового способу життя.